

א. שאלה כללית (כהקדמה לפרשתנו)

בעל העמק דבר (ר' נפתלי צבי יהודה ברלין, ראש ישיבת ולוז'ין) ...דמיון שהיה משה רבנו סמוך למותו, על כן התלקחה בכחו היפה שלהבת-יה, אשר תאיר כל ימי חייו, וכמו בר הכבה שהוא מתמוטט, מכל מקום לפני רגע האחרון האש נאחזת ביסוד האש והוא מתלקח בכח, - כך בשמת הצדיק בעת הסתלקותו ובעת הכנסו להאחז בצרור החיים, הרי הוא מתעלה בכח היותר ראוי לבשמה זו... וכך היה משה רבנו באותה שעה במעלה היותר גבוהה.

היכן בפרשתנו מצא הפרשן בלשון הכתוב רמז לכך?

ב. שאלה כללית

מדרש דברים רבה י"א ח': בשעה שהגיעו ימי משה להפטר מן העולם אמר לו הקב"ה: (דברים ל"א י"ד) "...הן קרבו ימין למות" - אמר לפניו: "רבונו של עולם! אחר כל היגיעה הזו אתה אומר לי: "הן קרבו ימין למות"? - לא אמרת כי אחיה, ואספר מעשה י-ה (תהלים קי"ח) ". אמר לו הקב"ה: "אי אתה יכול - כי זה כל האדם" (קהלת י"ב י"ג) אמר משה: "רבונו של עולם! דבר אחד אני מבקש ממך לפני מותי, כשאכנס ויבקעו כל השערים שבשמים ותהומות ויראו שאין זולתך! "מניין? שנ' (דברים ד') "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים סמל ועל הארץ מתחת אין עוד!" אמר לו הקב"ה: אתה אמרת "אין עוד" ואף אני אומר (ל"ד י') ולא קם נביא עוד בישראל כמשה... לכל האותות והמופתים אשר שלחו ה' לעשות... ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל".

1. לפי מדרש זה אין בקשתו האחרונה של משה רבנו לראות את הארץ. הסבר מהי תשוקתו?
2. מה כונת דברי הקב"ה בהביאו את הפסוק מקהלת (י"ב י"ג)?
3. הסבר את דברי הקב"ה האחרונים (אתה אמרת... ואף אני אומר... עד הסוף) מה פירוש דברים אלה כתשובה לבקשת משה?

ג. ד' הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור

אברבנאל: ולפי ששמה ראה אותה עם היות שלא עבר בה, לכן אמר לו: "הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור." ו"ל: הראיתך בעיניך הארץ הזאת כולה, עם היות ששמה לא תעבור, ונתקיימה גזירתו ונעשה חפצך בראייה, כי כמו שהיית יכול לראותה בהיותך עובר שמה, ראית אותה פתה מכאן, ויהיה לפי זה אמרו 'ושמה לא תעבור', אינך עובר לראותה, והוא על דרך (דברים ה' פסוק ה') "כי יראתם מפני האש ולא עליהם בהר".

גם רמז לו בזה המאמר, שהראה לו חלוקת הארץ לשבטים ודברים העתידים להיות בה לשנים רבות, שידוע ששם, - ר"ל לאותו זמן - לא היית עובר, כי לא תוכל לחיות אלף שנים, ואם כן ראית כל מה שהיית רואה אלו היית עובר שם וראית דברים אחרים שלא אפשר לפי הכח האנושי, שתגיע בחיך אליהם.

1. מהו הקשי בפסוקנו שמגיעו לפרש בדרך שפרש?
2. מהו הצד השרה בין פסוקנו ובין הפסוק המובא בדבריו (דברים ה' ה') "כי יראתם מפני האש ולא עליהם".
3. מה ההבדל בין פרושו הראשון של אברבנאל לבין פרושו השני (הפותח במלים "גם רמז לו").
4. מהו הסעד בסגנון פסוקנו לפרשו השני?

ועיין גליון וזאת הברכה תשי"ג-י"ד שאלה ד

ד. ו'. ולא ידע איש קבורתו עד היום הזה

מדרש תנחומא ישן: (פרשת פנחס)

געו כלם בבכיה (= כשראו מעשה זמרי והמדינית), חייבו דכתיב (במד' כ"ה ו') "והמה בוכים פתח אהל מועד", למה בוכים? שנתרפו ידיהו באותה שעה. משל למה הדבר דומה? לבת מלך שנחשטה ליכנס בחופה, לישיב באפריון, ונמצאת מקלקלת עם אחר, נתרפו ידי קרוביה ואוהביה.

כך ישראל: בסוף ארבעים שנה חנו על הירדן לעבור אל ארץ ישראל נשם נפרצו בזנות, ורפו ידי משה וידי צדיקים עמו... ולפי שנתעצל - ו' ולא ידע איש את קבורתו" - ללמדך שצריך אדם להיות עז כנמר וקל כנשר, לעשות רצון קונו שבשמים, ומכאן אתה למד שמדקדק הקב"ה עם הצדיקים כחוט השערה.

לדברי המדרש מעיר אברבנאל:

אבל הדעת הזה הוא זר בעיני מאד והוא דעת יחיד ואינו כענין שיש בו ממש, ולכן אין ראוי לקבלו, כי איך ייוחס אל אדון הנביאים עצלות אל אשר לא לקח רומח בידו להרוג את זמרי כאשר עשה פנחס, שהוא היה בחור מעם, ואילו היה נאה הפועל ההוא, לא לאדון הנביאים בזקנתו. הנה מלחמת עמלק לא רצה לעשות בעצמו אבל עשאה ע"י יהושע משיחו. ומלחמת מדין עשאה ע"י פנחס ואיך יהרוג בידו האנשים, שהיו חייבים מיתה ודי היה שיכוהו השופטים כדי רשותו, לא שהמלך ימיתו, וידי משה כבדים לעשות הפעל ההוא.

1. מהי "הזרות" שרואה אברבנאל במדרש זה?

2. מהי "הזרות" הגדולה יותר שיש לראות בו, במה הוא סוטה מן הדעת המקובלת בפירוש פסוק ו'?

(וע' דברי הרלב"ג לפסוקנו שהובאו בגליון וזאת הברכה תשט"ו-ס"ז, שאלה ב).

אין עלון הדרכה

העורך: מיכאל פרלמן

שאלות בטעמי המקרא

א) דברים ל"ג י"א ברח' ה' הילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים עזיו ומשבאיו מן-יקומו

רש"י ומשבאיו מן-יקומו: מחץ קמיו ומשבאיו מהיות להם תקויה

(1) היכן מתחלקת צלע ב' לפי רש"י?

(2) לאיזה כלל מפיסוק הטעמים מתאימה חלוקה זאת?

ב) ל"ג כ"ז מעונה אלקי קדם ומתחת זרעת עולם...

רש"י מעונה: למעון, הם השחקים לאלקי קדם

הרכסים לבקעה מעונה הוא, אלקי קדם הוא. כמו שאמר בתפלתו: "מעון אתה היית לנו". מעון כינוי לדירת כבוד ומלכות, וה"א נוספת להאדיר ולפאר הדבר...

ונראה שבספרי רש"י ז"ל נמצא "מעונה" מלעיל. לכך כתב, שהה"א במקום למ"ד בתחלחה. אבל בספרים היום הוא מלרע, ואין לפרש כך לפי טעמו.

(1) מהו ההבדל בין רש"י ובין הרכסים לבקעה בפירוש הסלה "מעונה"?

(2) הסבר את הפיסקה האחרונה שבדברי הרכסים לבקעה.